

אפקט גולדה מאיר

דפנה יזרעאלי

הטיעונים והמסרים שמעניקים הכשר להנצחת ההגמוניה הגברית. המטאפורה הפוליטית של בית-התפוצות: שוביניזם אפילו בשואה

המועמדים למשרה לא מצאתי אפילו אשה אחת. ב"כולבוטק" הציג רפי גינת איש צדיק אחד שהתנדב לעזור למכורים לסמים: "האבא, המחנך והיועץ, האמא המאכילה והדואגת" של המכורים. בטלוויזיה האמריקאית ראינו אשה מראיית את רבין. בארץ לא ראינו אשה מראיית ראש ממשלה. מה שמטריד הוא, שאיש אינו שם לב ל"זוטות" כאלו. הן אינן מפריעות לאיש, מפני שהדברים נראים מובנים מאליהם. ומבחינה זו הלקט הוא מאלף, שכן המודעות הפוליטית של נשים לגבי מעמדן מאוד לא-מפותחת.

כל אורח/ית הנכנס למחנה צבאי בשערי הקריה בתל-אביב רואה את השלט: "היה גבר, סע בזהירות". מי שם לב לזה? נכון שכל אתוס צבאי הוא אתוס גברי המדגיש את ההיכט המצויאי של הגבר, ובמובן זה ישראל אינה יוצאת דופן. אלא שהצבא בארץ הוא ארגון מרכזי וראשון במעלה בחשיבותו, כיוון שהוא גם המאגר לגיוס אליטה, גם אם לא תמיד במישרין.

העובדה שהצבא במהותו הוא ארגון גברי, וכאמור חשיבותו חורגת מתפקידו הישיר, מסבירה גם את אופן ההתנסות השונה של הבן והבת בצבא. הם משולים ליהודי ולערבי ישראלים, ששניהם אורחי המדינה, ההולכים לבקר בבית הנשיא: האחד הולך לבקר ב"בית האב", השני אורח. בצבא הנשים הן אורחות. תפקידה העיקרי של האשה בצבא הוא לשחרר גברים לתפקידים אחרים. אי-ידידות גבר בצבא הוא על

זמן רב מדי אני מנסה להבין את מה שהוא לכאורה פרדוקס במצבן של הנשים בישראל. גישתן למשאבים כגון כסף, עמדה ועוצמה פחותה מזו של גברים, ואף-על-פי-כן רווחת התפיסה כי אכן קיים שוויון-מינים בארץ. באליטות – הפוליטית, הכלכלית, הצבאית, התקשורתית והדתית קטן מאוד מספר הנשים. אין כמעט נשים במרכזי הכוח. הן אינן נוטלות חלק בקבלת ההחלטות על מדיניות שמעצבת, בסופו של דבר, את חייהן.

שכרן נמוך מזה של גברים, אפילו כאשר הונן האנושי – השכלה, ניסיון, הכשרה וותק – שווה לזה של הגברים. במרוצת עשר השנים האחרונות אף העמיק פער ההכנסות בין גברים לנשים מכ-20% לכ-30%. נשים במשרות דומות לאלה של גברים זוכות לנתח קטן יותר מן ההטבות הנלוות, וסיכוייהן לזכות בקידום פחותים. ככל שמטפסים גבוה יותר בהיררכיה ארגונית כלשהי, קטן שיעור הנשים מרמה לרמה. כמעט בכל הפירמידות, בקצה העליון לא תימצא אף אשה אחת.

לקט אקראי שערכתי סמוך לכתיבת המאמר מלמד, שהאשה היא אורחת, נספחת, לא מציאותית או לא קיימת. קראתי שמחפשים מנכ"ל למשרד החינוך במקומו של ד"ר שמשון שושני שהתפטר. ברשימת

פרופ' יזרעאלי היא ראש המחלקה לסוציולוגיה ולאנתרופולוגיה באוניברסיטת בראילן וחברת הנהלה בשדולת הנשים

חגית מור

דפנה מאירוביץ

לעתים אני אשכולית

הרדיו מדווח לי כל בוקר, כשאני רק מתעוררת, שאני כדורגלן נמוך בסדר היום הלאומי. באתחלתא שבין ביטחון לכלכלה מגלה לי הפרסומת שיש לי תפקידים מיוחדים: ככסי, כשלי, גדלי את ילדיך, טפחי את גופך כדי שיחיים למידות של אשה "אמיתית".

כשאני יוצאת החוצה, מכל פינת רחוב ותחנת אוטובוס אני מגלה כיצד עלי להיראות: עלי למרוט את גבותי, לצבר את פני, להתמרח בכל מיני תכשירים ריחניים, לחשוף איברים שונים מלאיברי. לעתים שפתי הן האיבר החשוב ביותר בגופי, לעתים זהו פלג גופי התחתון. אני "טבעית ואמיתית" כאשר כפתורי חולצתי פתוחים ומגלים את שדי, וה"טבע" הנחיל לי תנחות מחרות שבאקורבטיות רבה עלי לאמץ לעצמי.

אני מגלה שבראש וראשונה אני מין. על מקצועי, כישורי ופועלי בחברה "מוחלים" לי רק אם מילאתי את התפקיד הראשון במעלה למין שלי — הפכתי לרעיה ואם. על מרקע הטלוויזיה אני עוסקת רק בקטנות, ובעיקר אני נספחת לגברים העוסקים בניינים ברומה של עולם.

העיתונות האמורה לשקף את מציאות חיי וזעקת דברים והיפוכם: "המשק בישראל זקוק לכוח העבודה של הנשים". אבל "נשים עם 12 שנות לימוד משתכרות פחות מגבר בעל השכלה של 4 שנים". מהפוליטיקה אני נשמרת, כי "דימוי הפוליטיקאית בארץ: גברית, שמנה, אגרסיבית". "פחות שבה לבכות", אבל "לא נרשה להפוך את דיילות ארקיע לגיישות". "נשים הן נהגות גרועות. הן חסרות ביטחון וקואורדינציה. בזמן הנהיגה הן מתעסקות באיפור שלהן". אך "נשים נוהגות ברכב ביתר הזירות מאשר גברים... חומרת התאונות שבהן מעורבות נשים נמוכה ב-40% מאלו שבהן מעורבים גברים".

העיתונות אוהבת לכתוב עלי בעיקר כשהיא יכולה להתבוסס בדמי. "נרצחה על כבוד המשפחה", "הרג אותה על רקע רומנטי", נאנסה בת 12, בת 17, בת 28, בת 70, "אולי היא הסכימה". "המעשה המגונה בילדה לא היה בכפיה, והסבא לא יישב". ומגדיל לעשות שופט בישראל: "הייתי סולח לנאשם לו היה מסתפק במכות לאשתו".

אני גם משתנה כל יום. לעתים אני אשכולית או תפוח, לעתים פרת הבשן, לתחלולה או חזה צעיר בתשדיר בחסות מועצת הלול. האיברים שלי מפוענחים במושגים של גן-חיות וגן-ירק. אני גם מסוכנת ומאיימת. משטרת ישראל מתריעה שרגלי הן כמו פצצה חבלנית. ראו החזרתם. אומרים לי שגם הנשים מקדמות בברכה את מה שנחשב בעיני לדיכוי. הוכחה חותכת שמספקים לי היא שנשים קונות את המוצרים, אלו שהפרסומות להם מעליבות, משפילות ומכות, בלי לפנות פה ולצפף. השיווק גם נעשה על-ידי לא מעט פרסומאיות ומשווקות. כיצד ייתכן שנשים נותנות דין לדיכוי, ומשתפות פעולה עם מעצבי התדמית שלהן, עם מדכאיהן?

את הקשר של האשה למדכאיה אי-אפשר להשוות לשום קשר אחר. אין זה הקשר שיש לעובד עם מעסיקו, אין זה גם הקשר שיש לעם כבוש עם כובשיו. סימון דה בובואר הכירה בעובדה שנשים, יותר מכל קבוצה מדוכאת אחרת, חסרות את האמצעים המעשיים כדי להתארגן יחד לעמדת התנגדות. לנשים, היא טוענת, אין עבר, היסטוריה ודת המיוחדים להן. בניגוד לפרולטאריאט, אין להן אחווה של עבודה ואינטרסים משותפים. מצבן החברתי, והאינטרסים הכלכליים שלהן קושרים אותן לגברים מסוימים — אב או בעל — יותר מאשר לנשים אחרות. אם הן שייכות לבורגנות, הן חשות אחווה כלפי גברים בורגנים יותר מאשר כלפי נשים פרולטאריאטיות. אם הן לבנות, בעלי בריתן הם גברים לבנים ולא נשים שחורות. אם הן יהודיות, תהיינה קשורות לגברים יהודים יותר מאשר לנשים נוצריות. אם הן פלסטיניות, תהיינה קשורות לגברים הפלסטינים ולא לנשים היהודיות. הקשר של האשה עם מדכאיה הוא קשר של אהבה, של חיים משותפים, של ילדים משותפים. קשר כזה בין מדכאים ומדוכאים המבוסס על אהבה הוא יחידי במינו בהיסטוריה של יחסי מדכא-מדוכא.

אני נולדת לתוך עולם שכבר נוסח למעני על ידי הפסיכולוגיה, המדע הדתי, התיאוריות הרווחות על עליונות גברית של המוסר מנציחות את הדיכוי. כיצד תיתכן התקוממות של הנחות נגד מי שנחשב עליין עליו? מחצית היציב האנושי קשורה בקשרי אהבה עם מדכאיה אך בידיה רק אחת אחת מן הרכוש בעולם. זו ברית שמעניקה לנשים גם יתרונות מסוימים — הגנה, ובעיקר אמצעי קיום. וכך ממשכות הנשים לשתף פעולה עם מדכאיהן. ממש כמו הקשר הנרקם בין חטוף לחוטפי, תלות קיומית שבגינה החטוף לעתים אפילו מדבר בהערכה על היחס שקיבל.

אך אין זה קשר נצחי. לאט אך בביטחון בנות להן נשים ריבונות. יש כבר נשים המתקוממות יום-יום נגד הדיכוי שלהן. הפרסומת המעליבה ובגד הים שאני קונה "בהשראתה" אינם עיקר הבעיה. העיקר הוא שינוי הפרספקטיבה וסדרי העדיפויות. לא מעט נשים כבר אימצו לעצמן פרספקטיבה אחרת, ובחרו בסדרי עדיפויות אחרים. אני יודעת. אני אחת מהן.

רחל אוסטרוביץ היא אדריכלית במקצועה ואחת מעורבות בתביעת "נגה".

בסיס אי-התאמה אישי. מנשים נמנע הקידום על בסיס אי-התאמה מיני. העובדה שפה ושם יש נשים שהצליחו בתפקידים "גבריים" בצבא מלמדת, שאפשר היה להעסיקן באופן שונה.

באיי דרום האוקיינוס השקט יש נשים רבות הפעילות כתחום הכלכלי, ובמעבר אפריקה הנשים מנהלות את השוקים. ואצלנו? באוניברסיטאות 50% סטודנטיות, אך רק 4% פרופסוריות. מעל 60% נשים הן עובדות מדינה, בתפקידים בכירים רק כ-15%. בניהול בכיר שיעורן כ-2%, אף שלמעלה מ-40% מעובדי המשק הם נשים. את פרס ישראל קיבלה רק אשה אחת שאף אינה אזרחית ישראלית. ולמי שמתפתה למחשבה שאין בנמצא נשים הראויות לפרס זה, מזומנת רשימה קצרה חלקית: פרופסור נחמה ליבוביץ, פרופסור רבקה שץ-אופנהיימר, פרופסור שושנה בירן ז"ל, ציונה תג'ר, אביבה אורי.

כמאה נשים כיכדו אחות ראשית שיצאה לגימלאות, וברוב טקס רשמו אותה בספר הזהב של הקרן הקיימת. את מגילת הקלף שתיעדה את האירוע עיטרה תמונה: שלושה גברים חורשים וזורעים וברקע דמות אשה בכתונת לילה, לא שייכת לגברים העמלים. בניגוד להם היא אינה חובשת כובע נגד שמש, ואינה עושה דבר: היא פשוט גדולה מהחיים כי היא אמורה לייצג את אמא אדמה, או את אם האומה. אף אחת ממאה הנשים לא שמה לב לתמונה הזאת.

בדרכוני, כעמוד מספר 3, יש מקום לשתי תמונות. האחת בשבילי, ולדי השני כתוב: "צילום האשה". אין לי אשה. אני האשה. כעמוד 2 כתוב: "השם" והתוספת "בלוויית אשתו". המקום ריק, כי "אשתי" לא מלווה אותי. בדרכון הקנדי שלי כתוב: "תמונת נושא הדרכון". אין שם מקום בשביל "אשתי". מי שם לב למשמעות של קטנות כגון אלו? אך הן משדרות שהאשה בישראל היא לא מבוגרת, היא חלק מהילדים. ההנחה היא שבעל הדרכון, הגבר, הוא הבוגר, ויש לו נספח — אשתו.

סוציולוג מהצפון סיפר שכאשר ראה המפקח החדש ברשימת תוכניות ההכשרה למורים קורס הנקרא "חינוך לשוויון בין המינים", כעס על כובדו הכסף על נושא זה. הוא נרגע כשנאמר לו שהקורס ממומן על-ידי תרומה.

ולמרות כל זאת, נשים בדרך כלל חשות את עצמן פחות מקופחות מגברים, ואפילו מגלות שוויון-נפש כלפי מעמדן כאזרחיות "סוג ב". ויש לכך כמה הסברים. הגופך ביותר הוא, שנשים נותנות עדיפות לחיי המשפחה. טיעון זה נשען על התפיסה, כי כל מי שיש לו היכולת, המוטיוואציה והרצון להעלות את הקורבנות הנדרשים, יוכל להצליח. את האמונה הזאת אני מכנה "אפקט גולדה מאיר": עלייתה בדרגות הערצמה משמשת תכופות הוכחה לכך שקיימת הזדמנות שווה, ובלבד שהאשה... במלים אחרות, הנשים אשמות בתפקיד הבלתי-משמעותי שהן ממלאות בזירה הפוליטית. הסוציולוגים מכנים את התופעה "האשמת הקורבן".

האמונה בקיומן של הזדמנויות שוות מבליטה את המיתוס בדבר האופי הרצוני, כביכול, של בחירת הנשים. היא מתעלמת מן המידה שבה נשים, מגיל צעיר ביותר, מתוכננות להעדרת טיפוח המשפחה על-פני פיתוח קריירה; המידה שבה לומדים גברים ונשים גם יחד להאמין כי נשים חסרות את הסגולות הגבריות הנדרשות למנהיגות פוליטית וכלכלית; כי הן "ציוורות" שאין צורך להתייחס אליהן ברצינות מלאה. תפיסות אלה מקנות לגברים זכות (ואולי אף חובה) לגיטימית לקבוע את מהלך הדברים בעולם.

אלה הם כמה מן המרכיבים של האידיאולוגיה הלא-מודעת השוררת בחברה הישראלית. אף שהיא באה לידי ביטוי בכל שטחי החיים, כמעט אין מבחינים בה. היא מורשת ברקמות התרבות שלנו, ומשתקפת במבנה המוסדות החברתיים. המסרים התת-מודעתיים המעצבים ללא הרף את תודעתם של גברים ושל נשים בישראל רויים בה. חשיבותם הפוליטית של מסרים אלה, לידי, היא בכך שהם מעניקים לגיטימציה להנצחת ההגמוניה הגברית.

אנשים אינם מודעים לקיומם של מסרים אלה לגבי "עליונות" גברית. הם אינם רואים אותם ואפילו מתכחשים לקיומם, בטענה שהסדר החברתי הקיים אינו אלא תוצאה של ברירות והחלטות שהתקבלו באופן חופשי (למעט הדברים שהביולוגיה מכתובה אותם). כדי להמחיש את כוונתי, הרשו לי להזמין לסיור בבית התפוצות. בית התפוצות הוא מטאפורה פוליטית.

ניכנס פנימה, חשוב לציין כי מוזיאון כמו בית התפוצות מציג מציאות. זו אינה המציאות עצמה. התצוגה היא יצירה שנהגתה, תוכננה והובנתה כדי להדגיש את תפיסתם של המתכננים לגבי המציאות הספציפית המוצגת בו. באופן זה, עובדות

בטרם

היסטוריות יכולות ליצור אילוצים מסוימים, שבמסגרתם או מסביבם מחליטים המתכננים במה וכיצד להשיג את ההשראה הדרושה להבניית התצוגה. האילוצים הפיסיים והטכניים של מחיצות גורמים תכופות לכך שיש לספר סיפור מורכב ומסובך בתמונה אחת וחדידה. הם מחייבים כי מה שמרצג יהיה מוכר, ניתן לזיהוי, מתקבל על הדעת; כי המבקש יצא בתחושה שאכן כך היו פני הדברים במציאות. מה שנראה אפוא, בסיוורנו, אינו מסמך היסטורי, אלא רפרזנטציה תרבותית של מה שמתכנני המחיצות בחרו עבור המבקרים, כדברים החשובים ביותר שאותם יש לראות, ולהנציח.

בית התפוצות הוא מקור חשוב לגאווה לאומית בישראל, תמצא בקרימת גבוהה כרטימת אתר התירות שיאסור להחזיק. מדי שנה נכנסים לאולמות המחיצות הכוני אנשים ומתבוננים במוצגים, ואלה משדרים אליהם את המסרים שנצטוו לשדר. מעצם שמו של המחיצות משתמע כי הוא מוקדש לחייהם של יהודי התפוצות, ויצא הגלויות השונות, ואולם, סיוור הסיפור יגלה כי הסיפור המרצג הוא זה של גברים יהודים, בעוד הנשים (על ניסיון התורותיהן) משמשות כרקע בלבד. כאשר נשים מופיעות בתצוגה, ככלל הן מרצגות כיישויות ללא שם, זהות, גברים, לעומת זאת, מוצגים לרוב כ"חבילה" כוללת שם, תואר והישג. על פי הרוב מופיעים הגברים כעסקים בלימוד תורה, במחקר, או בפעילות מועילה או יצירתית אחרת, בעוד נשים – אפילו בעמדותם של ילדים תובענים – הן סבילות.

גם אותן פעילויות נשים שהמסורת היהודית עצמה משתבחת בהן, אינן זוכות לכיבוד ולכבוד. כך באשר לניקיון, לבישול, לכביסה, לקידוש הבית לקראת השבת והחג, לביקור חולים, לסייעה הנצרכים, למסאז'ומתן בתנויות ובשווקים, או להפיכת חדר עלוב בבית, כבמטהרסקס, לחנות ביום ולחדר שינה בלילה. מבחינה זו, נשים כאילו נפחות מתחומי גבולות הקולקטיב היהודי. טענתי היא, שהמבקר אינו מבתן בהקלת ראש זו כלפי נשים; אין הוא זוקף גבה, אין הוא שואל שאלה. לדידו, התצוגה נראית טבעית וחסרת דופי.

תעבשו ניכנס בשער המשפחה. זהו השער הראשון, כנאה וכיאה. אהרי הכול, המשפחה – המקובלת כממלכתה של האשה – היתה ונתרה היסוד המוצק והחזק ביותר של החיים היהודיים. בשער זה, על הקיר שממול לכניסה, תלויה כרוזה: פנים מן העבר. שישה דיוקנאות גדולים, שלושה של גברים, שלושה של נשים. דיוקנאות הגברים הם "משה", "יוסקינד מטרימברג", ו"הרב יעקב ששפורטס". דיוקנאות הנשים: "דמות הסתיו", "אשה יהודיה מפולין", "אשה יהודיה ממרוקו". הגברים כולם דמויות מציאותיות; יש להם שמות ו/או תארים. הנשים אינן אלא קטגוריות כלליות; אמנם בייאדם, אך חסרות זהות אשית.

תיבת זכוכית מתחת לדיוקנאות הגדולים מכילה תשעה קלסטרים נוספים מן העבר: "הרב אליהו דלמדיג", "הרב הראשי של פורטוגל", "הרוזא אפרים בואנו", "הצייר מאוריצי גוטליב", "הרב שמואל יעקב חיים פאלק – הבעל-שם מלונדון", "יהודי ממוחצ'איופה", "רבקה גרין", "הגברת אשר ורטהיימברג", "כלה יהודיה". שישה גברים, שלוש נשים, לכל הגברים, למעט אחת, היו הישגים, כפי שברור מתאריהם. ויש להם גם שמות. מבין הנשים, רק לאחת יש שם משלה, אך אין מזכירים איזו זכות הקנתה לה מקום כאן. ואילו זכותה של אשה אחרת לשם ולהמקום בתצוגה מתבססת, ככל הנראה, על כך שהשכיחה לדעת למי להנישא.

הגענו אל הסצנה הראשונה של דמויות גבס. קבוצת תיירים מתקרבת מסבירה המדריכה: "תצוגת המשפחה מאורגנת סביב שני מעגלים – מעגל החיים של האדם ומעגל חגי ומרעדי ישראל. המעגל מתחיל בברית-המילה של הרך הנולד". אך חייה של תינוקת יהודיה, אני אומרת לעצמי, אינם מתחילים בברית-המילה.

ואני מוצאת עצמי תוהה, האם לידתה של התינוקת בכלל צרינה אי-פעם בטקס כלשהו. אולי איזו ברכה קטנה? המבקרים האחרים נאים אדישים לעניין. בתצוגת ברית-המילה יש שלוש דמויות גברים, אחד מהם נושא את התינוק בזרועותיו, וכולם נוטלים חלק בטקס. ברקע, במרחק, נמצאות לא-נמצאות, נשים המטפלות בטפן. כפי שיתחוויר במהלך סיוורנו, בעצם ההחלטה להציג את חי המשפחה באמצעות טקסים דתיים גלומה מעין החלטה להרחיק את האשה לשולי חי המשפחה.

במערכה הבאה אנו צופים באשה צעירה המרוכזת ברקמה. הכרזה מציגה: אחות התינוק רוקמת מחיתוליו כסות לתורה. זהותה של אשה זו נקבעת לפי קרבתה לאחיה התינוק.

המערכה הבאה – בפסל ובתמונה – מתארת את למידת התורה. משכיחה אותנו הכרוזה: המשפחה היהודית שבה את חינוך הילד מעל

לכול. תיאור מדויק יותר של המרצג היה אוסר: "המשפחה היהודית שבה את חינוך הבן כעל לכליל. כל שלוש התצוגות של עבר ושל הווה, מראות אך ורק בים קטנים ומגודרים הגברים. הכסר הבלתי-נחת הוא, שבת קטנה אין זקוקות לחינוך, ואולי בעצם אין צריכות לדעת מאומה. מרצג אין תמונה כלשהי שבה לידת קטנת לומדת תורה ב"בית יעקב"? ואולי יספר המחיצות במקום אחר את סיפור התגלותה של שרה שנייד במאבקה לשוֹבֵת חינוך לבנות? הר הדיוקן הוא חשוב, כה רביעך, והיא היא שאפשרה לילדות תרדיות לדעת מקץ שפע זו. היא בוחאי רציה שתזכרנה תורה בריבם. אבל כשום מקום במחיצות אין כל זכר לשרה שנייד. נראה שהיטת הידוד – הקביה דידת קרוא וכתוב לנשים – לא נחשב כפונקציונלי או כשטח זה עלימנט להצדק את הצגת ברית התפוצות.

במערכה

הבאה ניצבים שני גברים מטני צהריו של נער ברמצוה הקורא בספי הנוחה. הכרזה קובעת: לכן שלוש-עשרה אוברים: כרתה אהראי אשה בעצמך למצוות ולמעשים טובים. כיצד זכלו אלפי התלמידים הנכדדים סדרא מרצג זה בבית התפוצות להסכל כמנו, כי גם נערת, במוקדחזקן זו או אחרת בתימן, נעשות אהראיות לפעטיהן?

ובהמשך, התנה חרסת נוכחותה של הגולה, אכה החמוטה. כאן, סוף סוף, גם הן נמצאות מכסיות כמקן ואביו. מול סוב. מקן שקופית כציג את הסלב האתון במעגל החרים: רצף של ציורים פר ככתולו של צייר עממי אלמתי. 14 שקופיות מתארות את התהליך מערשיהודי ועד האבל על המת. מתן 14 השקופיות הללו מופיעות נשים רק בשלוש. הפקדיות: ביקור העיססה, בחיה דמעה בעוד הגברים מתפללים עם יציאת הנשמה; הפידת תבירכים. כלום לא יכלו להציג כמלוותיהתמת, כמקצועת או כמחזקות את האבלים? וכי אין האמת ההיסטורית מלחשת לנו כי נשים כלאו מנתן של הפקדים בתהליכי התאבלות, הלו השבת כמנעמים לאבלים. הר אפילו בתקופה החזית הן באהכחות כבקופות כקצועות.

ועוד מערכה לקיטח: אפשר היה להניח כי הצגת החגים, בתקופה המודרנית, תספר סיפור אחר. צר לי לנשכם אתכם בחזרה ההודנית על הערוך הבלט של נשים גם במחזור הגיה ומרעיה של הסנה העברית. כמין תשעה חגים ומרעדים שונים זה מה מוצגים שלושה בלבד – פסח, חנוכה, ושבתות – כאידיים כשפתחים כמנעים נטלות בהם חלק. בימי המרצגים מופיעים אך ורק גברים: פורים – ילד קטן נושא משלוח-מנות; סוכות – אב וצנו מתפללים חרדי; ליג בעומר – חסיד נצב ליד כרוזה; יום השואה והגבוהה – איט ישיש באבלו ליד מצבת קבר. וביום הנצבאות – כצנד צעדים ובידיהם דגלי הלאום.

האין לידת קטנת נשאות משלוח מנות? האם אין המטג הוא נשנים מברכות על האתונ ועל הלולב? האם לא רצחה השואה נשים כגברים? האין המרענה תגינה לנעויות כמו לנערים? ואיה האם? היכן האם שבמהלך ההיסטוריה היהודית קיבלה את פני שבת המלכה בהקלת הנוות, כשילדיה הרכים – אותם תבין עד מעטיקט – צופים בה? כלום היא אינה חשובה דיה עלימנט להיות מתצוגת, אם כמסגל החיים של האדם היהודי? ואם כמכעגל תגי ומרעדי ישראל?

אך הגדילו מתכנני התצוגה לעשות בוחזקן המוקדש לימים הנדאים. שם מרצג ציורו של מאוריצי גוטליב, ובו גברים ועגרים בבית-כנסת בשעת התפילה. מאחוריהם כולטת עזרת הנשים ביקנותה. האומנם מוקדויות נשים רגליהן מבית-הכנסת בימים הנדאים? מסתבר שאפילו הציור לא גרס כך: בתצלום של התמונה המקורית, שנתן לקטנת כמות המתנות של המחיצות, נראית עזרת הנשים מלאה מפה לפה נשים! אך אחד מאנשי סגל המחיצות סאליהם פניו לא ידע להסביר מדוע סולקו הנשים מן התפתה שבתצוגה. היו כאלה שהעלו את ההשערה, כי הדבר נעשה כדי "למנע את הסתהודנית מעיקרה של התפתה".

כך מצטייר בית התפוצות כמטאפורה להחיקתן של נשים לשוליים, ולסילוקן מפעילויות הזכות לכבוד, לכסף או לכות. כאנדרטאות רבות אחרות בחברה הישראלית מחוק בית התפוצות את העולם הסטריאוטיפי, שבו נשים הן חסרות-שם, חסרות-קול, מנעוה מלהופיע כתרומות בדרך כלשהי לחברה. אולם השאלה החשובה מבחינה פוליטית איננה מדוע נעדרות הנשים, אלא כיצד לגרום לכך שאנשים, גברים ונשים כאחד, יבחינו בהיעדרן ויחשבו שצריך להיות אחרת.

¹ יהודי עבור מדיה זה ללויס מרד